עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הל"ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ד:

כא ב טוש"ע י"ד סימן רלט סעיף א:

דאפילו בקמייתא ושמע מינה פליגי רבנן עליה שמע מינה מאי הוי עלה ת"ש דאמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב וכן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **מתני'** [א] נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד: **גמ'** תנא (א) נדרי הבאי מותרין [ב] שבועות הבאי אסורין היכי דמי שבועות הבאי אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר אמר אביי דאמר שבועה שראיתי אמר ליה רבא אם כן למה לי למימר ועוד דומיא דנדר קתני אלא אמר רבא באומר יאסרו פירות העולם עלי [ג] בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים א"ל רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא קינא דשומשמני חזא ואסיק להון שמא עולי מצרים ושפיר משתבע א"ל

רש"י

אפי' בקמייתא. הנך דלעיל ש"מ: **מאי הוי עלה.** אי הוי הלכתא כוותיה דר' אליעזר דהוי נדרי זרוזין ומותר: **אמר ליה רבא.** א"כ מתניתא דאמר שבועה שראיתי בדרך הזה: **למה לי למימר.** דאסור דהיינו שבועה גמורה ודאי כאילו אמר שבועה שאכלתי: **ועוד דומיא דנדר קתני.** שבועות (א) (נדרי) הבאי אסורין דמשמע דקאמר בלשון נדר ושבועה: **אלא אמר רבא.** דקאמר הכי יאסרו כל פירות העולם עלי בשבועה: **אם לא ראיתי.** ולא קאמר שראיתי: **אמר ליה רבינא.** אמאי אסורות ודלמא שפיר אישתבע לדעתיה דידיה: **דלמא קינא דשומשמני.** נמלות מקובלות הרבה ראה ביחד כעולי מצרים דאפשר: אדעתא

ר"ן

ת"ש דאמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב. כלומר [ס] דהוה ידיע להו דרב הונא אפילו בקמייתא קבע הלכתא כר"א בן יעקב דאי לא מאי מוכחא מדרב הונא דפליגי רבנן דלמא אבתרייתא הוא דפסיק הלכתא כוותיה כך פירשו רבותי. ונראה בעיני שאין צורך לכך אלא מעיקרא כי איבעיא אי פליגי רבנן עליה אי לאו למיקם אקושטא דמילתא הוא דבעינן דאי פליגי עליה אפשר דלא קי"ל כוותיה דיחיד ורבים הלכה כרבים וכדמסקי' בעיין אם תמצא לומר פליגי הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה אבל השתא דמקבע רב הונא הילכתא כוותיה במאי דאפליגו רבנן עליה אפילו אם תמצי לומר דאברייתא קאי אבל במתני' מודו ליה רבנן לא נפקא לן מינה מידי. עוד נראה לי דכיון דאמר רב הונא סתמא הלכה כר' אליעזר משמע דאמתני' קאי שהמשנה היתה שגורה בפי הכל ולא הברייתא: ולענין הלכה כיון דאפסיקא הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב לפי אותו פירוש ראשון שפירשנו למעלה דהאי יתר מכן בא לומר דאע"ג דאיכא למימר לאו כלבא אנא אמר ר' אליעזר בן יעקב נדרי זרוזין הוי נקיטינן הכי והדרינן ממאי דאמרי' לעיל בסוגיין דמודה ר"א דכל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דנדר גמור הוי דלמסקנא ליתא וכדכתבינן. ומיהו אע"ג דהדרינן מטעמא דלאו כלבא אנא טעמא דלאו מלכא אנא אכתי איתיה ומודי ביה רבי אליעזר. אבל לאידך פירושא דכתיבנא לעיל דטעמא דלאו כלבא אנא משום דיהיב ליה מתנה מרובה הוא במסקנא נמי כי היכי דנקטינן טעמא דלאו מלכא אנא ה"נ נקטינן טעמא דלאו כלבא אנא דבתרווייהו כל היכא דאיתנהו מודה רבי אליעזר דנדר הוי ולא זרוזין ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל בהלכותיו לפנינו בפ' קונם וכדבריו נראה לי דאי לא תימא הכי מתני' דפ' קונם [לקמן סג:] דאם אי אתה בא ונוטל דלא כרבי אליעזר בן יעקב דבתרייתא דיתר על כן אתיא ואי הכי היכי פסקינן כר' אליעזר בן יעקב אפי' במאי דאמר בבתרייתא הוה ליה סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם אלא ודאי כדאמרן: **מתני' נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד.** נראה לי דתנא תרי גווני נקט חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים דעביד איניש דכי חזי אינשי טובא גזים ואמר כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד דכיון דמפרשינן בגמרא [כה.] דלא נחש גדול קאמר אלא טרוף לא שייך למימר דרך גוזמא טרוף כקורת בית הבד שאין שום נחש טרוף כלל. ואשמועינן תנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל וכל חד וחד טעמיה לחוד דכי אמר קונם עלי פירות אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים בדין הוא דלא לתסרו עליה דקושטא קאמר כיון שראה עם רב דעביד איניש דגזים בכי ה"ג וכי אמר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד נמי הפירות מותרין מטעמא אחרינא דאע"ג דודאי שיקרא קאמר דאפי' בדרך גוזמא לא שייך למימר הכי אפי' הכי הפירות מותרין משום דאמדינן ליה לדעתיה שלא לאסור את הפירות נתכוון שא"כ לא היה לו לתלות איסורו בתנאי אלא היה לו לאסרם עליו במוחלט שהרי אף כשהתנה בכיוצא בזה אין לתנאו ענין שהדבר ברור שלא ראה נחש כזה שאין בין אוסר סתם למתנה בכיוצא בזה כלום אלא ודאי אמרי' שלא לאסור פירות בא אלא לומר דברי הבאי זה כלומר שראה נחש כקורת בית הבד. ומש"ה ניחא האי דתנן בשבועות שתים בתרא (שבועות דף כט.) גבי שבועת שוא אם לא ראיתי גמל הפורח באויר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד ולא תנא התם כעולי מצרים משום דכה"ג לא לקי משום שבועת שוא דעל הגוזמא קושטא קאמר והכא נמי לא הוה תנא למתני גמל הפורח באויר דתרי גווני דבעי למיתני מידי דשייך ביה גוזמא ודלא שייך ביה גוזמא הא תנינהו: **גמ' כך שבועות הבאי מותרות.** כלומר שהפירות מותרין משום ההוא טעמא דפרישנא במתני'. מיהו במידי דלא שייך ביה גוזמא כגון גמל הפורח באויר ונחש כקורת בית הבד כי תלי איסור פירות עלייהו לקי משום שבועת שוא דאיהו לא לאסור פירות נתכוין מההוא טעמא דכתיבנא אלא ודאי יצתה שבועה לשוא לומר שראה דבר זה והיינו מתני' דשבועות דתנן התם דכי האי גוונא לוקה משום שבועת שוא מה שאין כן בנדרים דבנדרי שוא ליכא מלקות: **ומקשי' היכי דמי שבועות הבאי אי נימא דאמר אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים מידעם קאמר הרי יצתה שבועה לשקר.** כלומר שאין ללשון זה שום משמעות. ולשקר לאו דוקא אלא כלומר ללא דבר כדכתיב קרא אך לשקר שמרתי (שמואל א כה): **דאמר שבועה שראיתי.** ונראה בעיני דסבירא ליה לאביי לפום אוקימתיה דכי קתני כך שבועות הבאי מותרות לאו אכולהו גווני דמתני' קאי דבמידי דלא שייכא ביה גוזמא ליכא למימר שתהא שבועתו מותרת דשבועת שוא הויא וליכא למימר מ"מ הפירות מותרות דהא אביי לא במתנה באיסור פירות מוקים לה אלא לאביי הכי קתני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי של גוזמא מותרות דלא תימא כיון דשבועה חמורה לא גזים בה איניש ובדוקא קא משתבע ולקי משום שבועת שוא דליתא אלא עביד איניש דגזים בשבועות כי היכי דגזים בנדרים: **ומקשי ליה רבא א"כ למה ליה למימר.** כלומר דאי אמידי דשייך ביה גוזמא בלחוד קאי פשיטא דשבועות נמי מותרות דכיון דגזים ואמר קושטא קאמר. ועוד דומיא דנדר קתני כלומר דכשם שנדרים מותרין בהנהו תרי גווני דמתני' כך שבועות מותרות בהנהו תרי גווני גופייהו ואי שבועה שראיתי קאמר אי אפשר שתהא מותרת דנחש כקורת בית הבד ודכוותיה

דכיון

פירוש הרא"ש

מתני' נדרי הבאי. כמו בג' מקומות דברו חכמים לשון הבאי בפ' גיד הנשה (חולין דף צ:) כלומר גוזמא ושפת יתר וכן זה הוסיף על מה שראה כאדם שרואה דבר נפלא וגדול ומוסיף לומר יותר ממה שראה והוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שהוא אומר הלכך אע"פ שאמר קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי עם כעולי מצרים והנחש שראיתי אם לא היה כקורת בית הבד לא אמרינן ודאי היה כך כמו שהוא אומר ויאסר הנדר עליו אלא אמרינן הוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שאמר אלא דרך בני אדם להוסיף על מה שראו ולא היה דעתו לנדר כי דרך בני אדם לדבר כן ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: גמ' תנא נדרי הבאי מותרין אבל שבועות הבאי אסורין. משום דשבועה חמירא טפי הלכך חמירא לאסור מדרבנן ויס"ג כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות: אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר. דכיון דאינו אוסר שום דבר עליו אין בלשון הזה שבועה כלל ולא גרס הרי יצאה שבועה לשקר: א"ב למה לי למימר. כיון דאמר שבועה שראיתי פשיטא שאסור אע"פ שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים מ"מ אסור לישבע על זה ובנדר דוקא שרינן הנודר שלא כוון לנדר: ועוד דומיא דנדר קתני. דמשמע שאוסר דבר עליו בשבועה כמו בנדר: יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כו'. ואע"ג שדרך העולם לקרוא לעם רב כיוצאי מצרים משום חומרא דשבועה אסרינן להו עילויה ולאידך ליסנא קמ"ל דלא מפלגינן בין נדרים לשבועות: שומשמני חזא. ראה נמלים הרבה והעלה להם עולי מצרים ולדעתו שפיר קא משתבע ואם אמר שהוא כן למה אינו נאמן:

מסורת הש"ס

א) ס"א כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות וכן גי' הרמב"ם [וכן בתוספתא פ"ב], **ב)** [עי' תוס' שבועות כה. סד"ה משא"כ וכו' וע"ע שם כט. ד"ה באומר], **ג)** אולי צ"ל דלא עבידי,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועוד וכו' שבועות הבאי אסורין דמשמע דשבועה דקאמר בלשון נדר הס"ד ותיבת נדרי נמחק:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה ת"ש וכו' דהוה ידיע להו. כעין זה בר"ן לקמן כז ע"א ד"ה ולר"ה ובשבת דף ט ע"ב בתוספ' ד"ה הא לן וש"נ:

מוסף רש"י

שבועות הבאי אסורין. שהוציא שבועה בשפתיו אסור, דבתר דברו אזלינן, דבשבועות לא בעינן פיו ולבו שוים (ראמ"ה בשמו). **למה לי למימר.** שבועת שוא בהדיא היא (שם).

תוספות

מאי הויא עלה. וא"ת והא פשיטא כבר דפליגי רבנן עליה לכן נראה לפרש הלכה כרבי אליעזר ב"י או לא: נדרי **הבאי אם לא ראיתי.** פירוש שאמר קונם פירות העולם עלי אם לא ראיתי וכו' מותרין מטעם דעבידי אינשי דמשתעי הכי כדי לאמת ולצדק את דבריהן כשרואין מעשה אחד יותר ממה שרגיל להיות ואין בלבו לאסור ואנן סהדי כדפרישית לעיל: בעולי מצרים. לפי שראה עם רב יותר ממה שרגיל: נחש טרוף. לפי שראוהו טרוף יותר משאר נחשים ודווקא כשראה כדפרישית אבל אם לא ראה שום אדם ולא שום נחש ודאי לא הוי נדר הבאי ואסור משום ג) דעבידי אינשי דמישתעו הכי כיון שלא ראה כלל: **אלא אמר רבא** דאמר יאסרו כל פירות שבעולם וכו'. בשבועות פירשו התוספות באורך: